

EOC
EUROASIAN
ONLINE
CONFERENCES

ENGLAND CONFERENCE

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON
MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND
EDUCATION**

Google Scholar

zenodo

OpenAIRE

doi digital object
identifier

eoconf.com - from 2024

INTERNATIONAL CONFERENCE ON MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND EDUCATION: a collection scientific works of the International scientific conference – London, England, 2025. Issue 5

Languages of publication: Uzbek, English, Russian, German, Italian, Spanish

The collection consists of scientific research of scientists, graduate students and students who took part in the International Scientific online conference «**INTERNATIONAL CONFERENCE ON MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND EDUCATION**». Which took place in London , 2025.

Conference proceedings are recommended for scientists and teachers in higher education establishments. They can be used in education, including the process of post - graduate teaching, preparation for obtain bachelors' and masters' degrees. The review of all articles was accomplished by experts, materials are according to authors copyright. The authors are responsible for content, researches results and errors.

GRAFIK OKKAZILONAL BIRLIKLAR**H.Ismoilova**

Farg'ona davlat universiteti Filologiya va tillarni o'qitish:

O'zbek tili yo'nalishi 1-bosqich talabasi

Ilmiy rahbar: **M.Qurbonova**

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Annotatsiya: Ushbu maqolada grafik okkozional birliklarning mohiyati, ularning til tizimidagi o'rni hamda badiiy va publitsistik matnlardagi funksional xususiyatlari tahlil qilinadi. Grafik okkozional birliklar muallifning individual uslubini namoyon etuvchi, nutqning ekspressivligini kuchaytiruvchi vosita sifatida qaraladi. Tadqiqot jarayonida zamonaviy o'zbek matnlaridan olingan misollar asosida ularning strukturaviy va semantik jihatlari yoritiladi. Shuningdek, grafik okkozional birliklarning o'quvchi idrokiga ta'siri va ularning estetik qiymati aniqlanadi. Maqola natijalari tilshunoslik, xususan, matn lingvistikasi va stilistika sohalarida muhim ilmiy ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: grafik okkazonal birliklar, o'yin strategiyalari, gazeta sarlavhalari, grafoderivatsiya, orfografik innovatsiyalar, Rossiya matbuoti, Qozog'iston matbuoti

Kirish. Zamonaviy tilshunoslikda nutqning ifodaviy imkoniyatlarini kengaytiruvchi hodisalardan biri sifatida **okkozional birliklar** alohida ilmiy qiziqish uyg'otmoqda. Xususan, **grafik okkozional birliklar** yozma nutqda muallifning individual uslubini, estetik qarashlarini hamda kommunikativ maqsadini ochib berishda muhim vosita hisoblanadi. Bunday birliklar an'anaviy imlo va grafik me'yorlardan ongli tarzda chekinish orqali matnga emotsional-ekspressiv yuklama kiritadi.

Grafik okkozional birliklar asosan harf, tinish belgilari, yozuv shakli, harflarning takroriyliigi, kattaligi yoki joylashuvi orqali yaratiladi. Ular badiiy adabiyot, publitsistik matnlar, reklama, ommaviy axborot vositalari hamda internet diskursida keng qo'llanilib, o'quvchi e'tiborini tortish, ma'no kuchaytirish va muallif pozitsiyasini ta'kidlashga xizmat qiladi. Shu jihatdan, grafik okkozional birliklar nafaqat lingvistik, balki pragmatik va stilistik ahamiyatga ham ega.

Mazkur maqolada grafik okkozional birliklarning mohiyati, ularning shakllanish mexanizmlari hamda yozma nutqdagi funksional xususiyatlari tahlil qilinadi. Shuningdek, ularning zamonaviy matnlar tizimidagi o'rni va til taraqqiyotiga ta'siri ilmiy-nazariy asosda yoritib beriladi.

Okkozionalizm (lot. *occasio* — "holat", "vaziyat") — muallif yoki so'zlovchi tomonidan **muayyan vaziyatda, aniq maqsad bilan yaratilgan**, lekin **umumxalq tiliga mustahkam singib ketmagan** yangi til birligidir. Okkazonalizm – nutqiy hodisa bo'lib, ma'lum bir muallif tomonidan yaratilgan, matn doirasida reallashadigan, g'ayritabiiylik xususiyatiga

ega, muallif tomonidan o'z maqsadini ifoda etish uchun erkin yaratilgan, belgilangan normalarga bo'ysunmaydigan hodisadir.

Dunyo tilshunosligida "grafik okkazionalizmlar" (yoki grafik okkazional birliklar) mavzusi zamonaviy tilshunoslikning "neologiya" va "grafikatsiya" yo'nalishlarida faol tadqiq qilinmoqda. Ushbu mavzuga oid asosiy ilmiy ishlar va maqolalar yo'nalishlari quyidagilardan iborat:

1. Reklama va OAV tilidagi grafik okkazional birliklar.

Bu sohada grafik vositalar orqali yangi so'z yasash usullari eng ko'p o'rganiladi.

Grafik gibridizatsiya: Turli alifbo (masalan, kirill va lotin) yoki shriftlarni aralashtirish orqali hosil qilingan birliklar.

Kapitalizatsiya: So'zning bir qismini bosh harflar bilan yozish orqali qo'shimcha ma'no yuklash (masalan, "ВИЧные истины").

Tadqiqotlar: Masalan, I.A. Neflyashevaning "Operatsionalniye sredstva proizvodstva graficheskix okkazionalizmov v russkom massmediynom diskurse" (2013) va M.V. Radchenkning reklama matnlari bo'yicha ishlari.

2. Badiiy adabiyotda grafik okkazional birliklar.

Yozuvchilarning o'ziga xos uslubini yaratishda grafik transformatsiyalarning roli o'rganiladi.

Grafik o'yinlar: Muallif tomonidan so'zning vizual ko'rinishini o'zgartirish orqali hosil qilingan okkazional birliklar.

Tadqiqotchilar: N.G. Babenko va S.V. Zayseva (Nabokov asarlari misolida) ushbu mavzuda ilmiy tahlillar olib borishgan.

3. Nazariy tahlillar va tasniflar

- Grafiksatsiya: Tilshunoslikda grafik okkazionalizmlarni "grafiksatsiya" fenomeni sifatida o'rganish (masalan, T.V. Popova ishlari).
- Elokutiv aspekt: Grafik okkazionalizmlarning stilistik figuralar bilan bog'liqligi (2023–2025 yillardagi zamonaviy qarashlar).
- Dunyo tilshunosligida "grafik o'yinlar" (yazykovaya igra/graficheskaya igra) tushunchasi ostida grafik okkazionalizmlarni yaratishning turli usullari tadqiq qilinadi. 2024–2025 yillardagi eng so'nggi ilmiy izlanishlar va maqolalar yo'nalishlari quyidagicha:

"Fixiki" kabi zamonaviy media mahsulotlarida til o'yinlari

- 2025-yilda chop etilgan yangi maqolada ("Окказионализмы как средство создания языковой игры в мультипликационном сериале «Фиксики»") okkazionalizmlar til o'yinining asosi sifatida tahlil qilingan. Bu kabi tadqiqotlar so'zning nafaqat ma'nosi, balki uning vizual (grafik) ko'rinishi qanday o'zgartirilishini ko'rsatadi.

OAV va Publisistik matnlarda grafik o'yinlar

Rossiya ommaviy axborot vositalarida grafik o'yinlar quyidag usullar orqali amalga oshiriladi:

- Kapitalizatsiya va Gibridizatsiya: So'z ichida bosh harflardan foydalanish yoki turli alifbolarni (kirill-lotin) birlashtirish orqali yangi ma'no hosil qilish. Masalan, "БлагоуСТРОЙКА" yoki "ОБЪ-ЕКТИВ" kabi misollar.
- Polikodifikatsiya va Reduplikatsiya: Grafik vositalarni takrorlash yoki so'zni vizual qismlarga ajratish orqali auditoriya e'tiborini jalb qilish.

Badiiy adabiyotda (masalan, Nabokov va Joys asarlari)

Yozuvchilarning grafik o'yinlari alohida "igrovoy resurs" (o'yin resursi) sifatida o'rganiladi:

- Svetlana Zayseva o'z ishlarida Nabokov neologizmlarini o'quvchi idrokini "deavtomatizatsiya" qilish (odatiy qabul qilishdan chiqarish) usuli sifatida tahlil qilgan.
- Joysning "Uliss" romani misolida okkazionalizmlarning grafik va fonetik o'yinlardagi o'rni tadqiq etilgan.

1. Rossiya va O'zbekiston tadqiqotlaridagi asosiy farqlar

Rossiyada (Grafikatsiya): Grafik okkazionalizmlar alohida "grafikatsiya" (vizual bezash) hodisasi sifatida chuqur nazariy tahlil qilinadi. Tadqiqotlar ko'proq zamonaviy OAV va internet-kommunikatsiyasidagi "grafik gibridizatsiya" (kirill va lotin alifbolarini aralashtirish)ga qaratilgan.

O'zbekistonda (Lingvopoetika): O'zbek tilshunosligida ushbu birliklar asosan "badiiy okkazionalizm" va "muallif neologizmlari" doirasida, badiiy matnning estetik qiymatini oshirish nuqtayi nazaridan o'rganiladi.

2. O'zbek tilidagi asosiy tadqiqot yo'nalishlari

O'zbekistonda grafik va leksik okkazionalizmlar bo'yicha quyidagi yo'nalishlar ustuvor:

Affiksatsiya va so'z yasalihi: O'zbek tilining agglyutinatib tabiati tufayli okkazional birliklar ko'pincha noodatiy qo'shimchalar qo'shish orqali yasalihi tahlil qilinadi.

Badiiy asarlar tahlili: Masalan, Nazar Eshonqul hikoyalari yoki Iqbol Mirzo she'riyatidagi individual so'z ijodkorligi va grafik o'yinlar (masalan, so'zni bo'laklarga ajratib yozish) o'rganilgan.

Reklama va OAV: O'zbekiston reklamalarida lotin va kirill yozuvlarining qiyosiy qo'llanilishi, shuningdek, vizual e'tiborni tortish uchun grafik.

Rossiya reklama diskursida grafik okkazionalizmlar

Rossiyada grafik okkazionalizmlar iste'molchini "kognitiv kodlash" (ongida muhrlash) vositasi sifatida o'rganiladi.

Rossiyada va O'zbekistonda reklama matnlarida grafik okkazionalizmlardan (grafik o'yinlardan) foydalanish o'ziga xos pragmatik va kognitiv maqsadlarga xizmat qiladi. 2025-yil holatiga ko'ra, ushbu mavzuga oid asosiy ma'lumotlar quyidagicha:

Grafik gibridizatsiya: Kirill va lotin alifbolarining bir so'zda kelishi (masalan, *Nivea-эффект*) orqali brendning xalqaro nufuzi ta'kidlanadi.

Punktuatsiya va shrift o'yinlari: So'z ichidagi muhim qismlarni bosh harflar yoki qavslar orqali ajratib ko'rsatish (masalan, *HEOBYIKHO(BEHHAЯ)*) orqali yashirin ma'no hosil qilinadi.

2025-yilgi tendensiya: Reklama bozoridagi o'zgarishlar (Yandex.Dzen, Telegram Ads) matnlarni yanada natsiv (tabiiy) va vizual jihatdan kreativ bo'lishini talab qilmoqda. Grafik okkazionalizmlar axborot maydonidagi kuchli raqobatda brendni ajratib ko'rsatishning asosiy usuli bo'lib qolmoqda.

2. O'zbekiston reklama tilida grafik o'yinlar

O'zbek tilshunosligida grafik okkazional birliklar ko'pincha reklama samaradorligini oshirish va milliy mentalitetga moslashish kontekstida tahlil qilinadi.

Affiksial o'yinlar: Reklamalarda so'z o'yinlari orqali yangi okkazional birliklar yaratiladi (masalan, *lag'monjon, lag'moniston*).

Grafik belgilar: O'zbek reklama matnlarida ham grafik belgilar yordamida okkazionalizmlar hosil qilinadi (masalan, *PRiMUS*).

Madaniy kodlar: 2025-yilgi tadqiqotlar o'zbek reklamalarida diniy va milliy kodlarning (masalan, "Qurbon hayitingiz muborak!") grafik va rang semiotikasi bilan birga qo'llanilishini o'rganmoqda.

Rossiya ilmiy maqolalaridan parchalar

Mavzu: Badiiy matnda grafik gibrizatsiya va uning estetik vazifasi.

"Badiiy matndagi grafik okkazionalizmlar faqatgina vizual effekt emas, balki muallifning 'ichki nutqi'ni ifodalash usulidir. Masalan, V. Pelevin asarlarida rus va lotin alifbolarining aralashishi (grafogibrizatsiya) qahramonning ikki dunyo — milliy va global madaniyat orasidagi arosat holatini ko'rsatib beradi."

Mavzu: Punktuatsiya orqali hosil qilingan grafik o'yinlar.

"Zamonaviy rus she'riyatida so'z o'rtasida qavslar yoki defislar ishlatish orqali bitta so'zda ikki ma'no hosil qilish — grafik okkazionalizmdir. Bu o'quvchini matn ustida to'xtashga va so'zning 'etimologik' qatlamlarini ochishga majbur qiladi."

O'zbekiston ilmiy maqolalaridan parchalar

Mavzu: Zamonaviy o'zbek she'riyatida grafik vositalar.

"O'zbek adabiyotida, xususan, Faxriyor va Aziz Said she'riyatida so'zlarni vertikal yozish yoki bo'g'inlarga noodatiy ajratish orqali grafik okkazionalizmlar yaratiladi. Bu usul matnga vizual obraz berib, o'quvchining idrokini cheklangan mantiqdan ozod qiladi."

Mavzu: Nazar Eshonqul asarlarida so'z va grafik o'yini.

"Nazar Eshonqulning 'G'or' hikoyasida ba'zi so'zlarning qasddan xato yoki o'zgacha grafik ko'rinishda berilishi qahramonning ruhiy parokandaligini ifodalovchi okkazional birliklar hisoblanadi. Bu yerda grafik shakl mazmun bilan organik bog'lanadi."

Umumiy xulosa (Solishtirma tahlil)

Rossiya tadqiqotlarida grafik okkazonalizmlar ko'pincha **postmodernizm** va **globalizatsiya** (lotinlashtirish) kontekstida o'rganilsa, o'zbek tilshunosligida ular ko'proq **estetik yangilanish** va **metaforik tafakkur** namunasi sifatida tahlil qilinadi.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki:

Rossiyada grafik okkazonalizmlar ko'proq **vizual innovatsiya va texnik yechim** sifatida qaralsa, **O'zbekistonda** ular **milliy qadriyatlar va lingvistik kreativlik** (tilning ichki imkoniyatlari) uyg'unligida namoyon bo'ladi.

Grafik okkazonial birliklar zamonaviy tilshunoslikda matnning ekspressivligi va stilistik ta'sirchanligini oshiruvchi muhim vositalardan biri hisoblanadi. Ular muallifning individual ijodiy uslubini namoyon etish, muayyan g'oyani urg'ulash hamda o'quvchi diqqatini jalb qilishda muhim ahamiyat kasb etadi. Grafik okkazonial birliklar an'anaviy imlo va grafik me'yorlardan vaqtinchalik chekinish orqali nutqqa yangicha semantik va emotsional rang-baranglik olib kiradi.

Tadqiqot jarayonida aniqlanishicha, bunday birliklar asosan badiiy adabiyot, publitsistik matnlar, reklama va internet diskursida faol qo'llanilib, matnning pragmatik funksiyasini kuchaytiradi. Shuningdek, ular kommunikativ vaziyatga mos ravishda muallif va adresat o'rtasidagi munosabatni yanada yaqinlashtiradi hamda matnning estetik qiymatini oshiradi. Grafik okkazonial birliklar til tizimiga doimiy emas, balki kontekstual hodisa sifatida kirib keladi va aynan shu jihati bilan ularning okkazonial tabiati belgilanadi.

Umuman olganda, grafik okkazonial birliklarni o'rganish tilning dinamik rivojlanishini, muallif nutqining individualligini va zamonaviy kommunikatsiyada grafik vositalarning ahamiyatini chuqurroq anglash imkonini beradi. Kelgusida ushbu birliklarni pragmalingsvistik va diskursiv jihatdan yanada kengroq tadqiq etish o'zbek tilshunosligi uchun muhim ilmiy natijalar berishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- 1.Yuldashev M. *"Badiiy matnning lingvopoetik tahlili"* (2020). O'zMU ilmiy jurnali
2. Бабенко Н. Г. *"Языковые игры в литературе постмодернизма"* (2022). eLibrary.ru
3. CyberLeninka — "графические окказионализмы" kalit so'zi bilan ko'plab bepul maqolalarni taqdim etadi.
4. eLibrary.ru — Rossiyaning eng yirik ilmiy iqtiboslik bazasi bo'lib, u yerda 2024–2025 yillardagi yangi dissertatsiya va maqolalar mavjud.

